

Foredrag i Oslo Militære Samfund mandag 6. november 2006

ved

Generalmajor Bernt Iver Ferdinand Brovold
Generalinspektør for Heimevernet

Foto: Stig Morten Karlsen Oslo Militære Samfund

Status og utfordringer i dagens Heimevern

Ærede forsamling. Det er en stor glede for meg å kunne komme hit til Oslo Militære Samfund (OMS) å fortelle om Heimevernet. En gladhistorie om status i omstillingen av Heimevernet – kjent som Heimevernets Kvalitetsreform.

Det er ganske nøyaktig ett år siden sist jeg stod her og fortalte om hvor langt vi var kommet i omstillingen av Heimevernet. Mye har skjedd på dette året, blant annet har vi markert at Heimevernet er 60 år i år. Den 26. oktober 2006 vil for alltid være en merkedag i Heimevernets historie. Da overleverte Hans Majestet Kongen de nye fanene til Heimevernet.

La meg ganske raskt gå igjennom hva mitt foredrag her i kveld skal ta for seg:

- Politiske føringer som forteller hvilken retning Heimevernet skal utvikles i retning av.
- Hvordan vi er organisert i fredsstrukturen og krigsstrukturen
- En rask gjennomgang av hva Heimevernet har levert siden stortinget, 14. juni 2004, bestemte at Kvalitetsreformen skulle gjennomføres.
- Det territorielle ansvaret.
- Kulturreformen i Heimevernet.

Hva har Heimevernet levert?

I erkjennelsen av at det ikke vil komme mer penger, må Heimevernets Kvalitetsreform finansieres ved omstilling og reduksjoner i egen struktur. Dette gjør vi ved å gjøre kloke grep som frigjør penger - penger som vi stort sett får beholde og skal brukes til å investere i kompetanse, moderne materiell og kvalitetstrening for hele strukturen.

Stortinget bestemte innretningen av Heimevernet 14. juni 2004. Allerede 13 måneder senere hadde vi lagt ned 18 Heimevernsdistrikter og opprettet 13 nye. Resultatet er en årsverkreduksjon på 135, gjennomført uten at noen gikk til arbeidsledighet.

I samme periode mer enn halverte vi bygningsmassen vår og la ned hele Avsnittsorganisasjonen. Antall Heimevernsområder ble redusert fra 520 til 280 områder og på den operative struktur er reduserte fra 83 000 soldater til 50 000. Krigsorganisasjonen er organisert i en I-F-O struktur.

Alt dette på 13 måneder – noe som må sies å være norsk rekord i omstilling.

Totalt har vi på denne måten spart 250 mill kroner årlig, noe som tilsvarer 25 % av Heimevernets driftbudsjett. Og som nevnt er dette penger vi stort sett beholder og som vi bruker på kompetanse, materiell og årlig kvalitetstrening for alle.

Politiske føringer

Allerede i oktober 2002 fikk Forsvarssjef politiske føringer for hvordan Forsvaret skulle utvikles. Ett godt grunnlag for Forsvarssjefens Militærfaglige utredning 2003 (MFU 03). La meg spesielt nevne de forhold som berørte Heimevernet:

- "Heimevernet må utvikles i takt og i samsvar med kravet til Forsvaret om å være en moderne, oppgavebasert, alliansetilpasset og bærekraftig organisasjon..."
- Stortinget understreket viktigheten av Heimevernet som en del av territorialforsvaret og sivilmilitært samarbeid og samfunnssikkerhet.
- "HV-distriktenes organisering og antall må vurderes..."
- "Det bør tilstrebes at Heimevernet fortsatt er tilgjengelig i hele landet."

Videre sier politikerne hvilke oppgaver som skal tilligge Heimvernet:

- "Å bidra til å forebygge og bekjempe terrorisme og andre asymmetriske trusler, samt å beskytte vitale samfunnsfunksjoner, skal prioriteres.

Heimevernets hovedoppgaver

Selv om det at Heimevernet skal forbygge og bekjempe terrorisme og andre asymmetriske trusler, har vi ingen ambisjon om å beherske anti-terror. Dette er politiets ansvar, og om det skulle bli behov for bistand til dette fra Forsvaret, vil avdelinger som Hærens Jegerkommando eller Marinejegere bli brukt til dette. Heimevernet skal støtte politiet og andre i forebyggende tiltak for å bekjempe terror.

Heimevernet er en defensiv, beskyttende organisasjon som skal **beskytte mennesker og viktige samfunnsfunksjoner**.

Dette innebærer:

- Styrkebeskyttelse
 - uttak/rullering av forhåndslagret materiell
 - oppsetting og sammendragning av FIST- Sjø/Luft eller HSTY
 - besøk og alliert trening
- Sikring av infrastruktur, nøkkelpersonell og materiell
- Overvåkning og kontroll
- Støtte til det sivile samfunn (§13-operasjoner)

Men la meg like godt først som sist avkrefte en myte: Heimevernet er ikke reservepoliti, brannvesen eller sivilforsvar!

Vi står selvstendig og trygt på egne bein som en del av Forsvarsmakten. Dimensjonert etter gjeldende trusselbilde.

Fredstruktur

Heimevernet har som nevnt lagt ned 18 Heimevernsdistrikter og opprettet 13 nye. Dette er viktig for meg å poengtere da de 13 nye på ingen måte kan sammenlignes med de tidligere distriktsstabene.

Til tross for reduksjon i antall årsverk er dagens distriktsstaber mer robuste. Det er en økning på 5-8 i antall årsverk i gjennomsnitt pr. Heimevernsdistrikt.

Innretningen er endret fra en statisk kommandoplass med fokus på ren styrkeproduksjon til dagens distriktsstab med integrerte mobile kommandoer med fokus på planlegging og ledelse av operasjoner og sivilmilitært samarbeid.

Vi har samlokalisert 7 nye distrikter med forsvarsgrenene for å rasjonalisere driften og utnytte eksisterende kompetansemiljøer. På denne måter har vi bidratt til en halvering av eksisterende eiendom, bygg og anlegg.

Operativ struktur – krigsorganisasjonen

Det er en bred misoppfatning om hvilken rolle Heimevernet skal operere i ved en eventuell krisesituasjon. Den kalde krigen er for lengst over og hele Heimevernet med sine 50 000 soldater skal ikke lenger kalles ut samtidig.

I dag er vi organisert, utstyrt og etter hvert trent, for væpnet bistand i fredstid. Dagens Heimevern er dimensjonert for et scenario hvor 5-10 000 soldater er ute samtidig i en fredstidsoperasjon med en varighet på 6 – 12 måneder.

Det totale volum er derfor avgjørende for å oppnå utholdenhet. Det er viktig å presisere at landet ikke er i krig, men at samfunnet skal fungere som normalt.

Derfor har vi organisert den operative struktur i en Innsatsstyrke på 3-5000 soldater.

Forsterkningsstyrke på 25 000 og en Oppfølgingsstyrke på 20 000. Innsatsstyrken er basert på frivillighet og soldatene inngår en treningsavtale med Heimevernet om å trene inntil 25 dager i året. Realitetene er at soldatene er ivrige og motiverte, og mange trener langt mer en 25 dager i året på frivillig basis.

Forsterknings- og Oppfølgingsstyrkene trener 6-9 dager hvert år.

Æresnavn på Heimevernets Innsatsstyrker

Heimevernet har et godt og tett samarbeid med Linge klubben. Dette har resultert i at Heimevernets har fått tillatelse til å kalle våre innsatsstyrker etter navn på operasjoner som Linge kompaniet deltok i under 2. Verdenskrig. Navnene er lokale og operasjonene er gjennomført i lokalområdene til de respektive Innsatsstyrkene våre.

Navnene er vi veldig stolte over er takknemlig for at Heimevernet vår lov til å bringe historien om våre helter fra Linge kompaniet videre. Historiene skal aldri bli glemt.

Kapasiteter i Heimevernet

Heimevernet er en stor, entusiastisk, og formidabel organisasjon med mange forskjellige kapasiteter. Den viktigste endringen fra tidligere er at hele Avsnittsorganisasjonen er lagt ned. Dette nivået bidro lite til kampkraften og bandt ca 10 000 soldater. Enkelt fortalt er dette nivået erstattet av 13 Kommandoer med kommandoplasscontainere. Én i hvert Heimevernsdistrikt og 4 i Sjøheimevernkommandoene. Kommandoplasscontainerne er utstyrt med topp moderne Kommando, - Kontroll og Informasjonssystemer (K2IS), som gjør oss i stand til å lede enhver operasjon over hele landet. Dette er avgjørende for at Heimevernet skal drive taktisk samvirke mellom Landheimevern, Sjøheimevern og Luftheimevern.

Under neste års vinterøvelse skal vi gjennomføre troppeprøver på nytt konsept som vi kaller Taktisk Mobil Samvirkekommando (TMSK). Her skal hele Heimevernet øve innenfor felles ramme og geografisk område. Vi skal bl.a. produsere felles oppdatert land- og sjøsituasjonsbilde som vi skal overføre til FOHK og eventuelt andre samvirkepartnere.

Heimevernet har i tillegg fått mobilitet i form av militære kjøretøy og flerbruksfartøy, slik at vi ikke lenger er avhengig av å rekvirere dette. Heimevernet besitter nå disse kapasitetene selv. Alt dette er store fremskritt og vi har på 2 år investert og arvet materiell i størrelsesorden 950 mill kroner – noe som betyr at Heimevernet har fått mer materiell de siste to årene enn de 20 foregående. I tillegg har vi oppdatert personlig bekledning og utrustning (PBU) og avdelingsmateriell, noe den enkelte soldat vil sette pris på.

En slik kvalitativ oppbygging er helt nødvendig for at Heimevernet skal bli en troverdig og gripbar ressurs. Vi jobber for å nå Full Operativ Kapasitet (FOK) på våre staber og kommandoer innen utgangen av 2006, mens avdelingene skal oppnå samme status ved utgangen av 2008. Dette tar vi meget seriøst og har etablert et evalueringssystem som skal brukes for å kvalitetssikre fremdriften.

Heimevernet i internasjonal operasjoner

Heimevernet har alltid bidratt med enkeltpersoner i internasjonale operasjoner. Vi har vært med mindre enheter i Kabul og er i dag i Kroatia med Liason and Observation Team. Heimevernet vil, når omstillingen er ferdig, ha relevante kapasiteter/avdelinger som kan bidra i internasjonale operasjoner innenfor vakthold og sikring. Lag/tropper og andre kapasiteter som Heimevernet har skal signere kontrakt med Forsvarsgrenene eller fellesinstitusjoner, og deltar som del av disse styrkene i internasjonale operasjoner. Etter redeployering overføres disse styrkene tilbake til Heimevernet. Hvis alt går etter planen vil dette bli en realitet allerede i løpet av 2008.

Oppsummering – status Kvalitetsreformen

Kvalitetsreformen er selve symbolet på omstillingen av Heimevernet. Den er tredelt:

1. Personell med rett kompetanse
2. Moderne materiell
3. Årlig kvalitetstrening

Vi har i løpet av de siste to årene sett en betydelig økning i antall søkere til stillinger i Heimevernet. Dette gledelig, men ikke overraskende. Vi har fått en ny giv og tro på det vi driver på med, som andre har lagt merke til.

Kompetanseplaner både for freds- og krigsorganisasjonen er laget og vi er i full gang med kompetanseoppbygging.

Nytt og moderne materiell er som tidligere nevnt, på full fart inn i Heimevernsdistriktene. Faktisk mottar vi så mye materiell at vi har utfordringer med å utdanne personellet rettidig ift bruk. Det er selvfølgelig en gledelig og utfordrende problemstilling.

Det territoriale ansvar

Sjef FOHK har det nasjonale territoriale ansvar, mens Heimevernets distriktssjefer er lokale territoriale sjefer.

Heimevernet fikk det territoriale ansvar da Infanteriregimentene ble lagt ned i 2002. Min påstand er at Heimevernets distrikter ikke har vært bemannet eller organisert for å ivareta det territoriale ansvar før 1. august 2005.

Hva innebærer det territoriale ansvar?

I henhold til FOHKs instruks til distriktssjefer har distriktssjefene ansvar for (utdrag):

- lokal planlegging og ledelse av operasjoner i fred, krise og krig innen eget kommandodistrikt med egne og tildelte styrker.
- Lokalt samarbeid og nettverksbygging med sivile partnere og lokale myndigheter som politi, fylkesmenn, kommuner, etater, næringsliv med samfunnsansvar innenfor rammen av totalforsvaret.
- Etablere kontakt opp mot politimestere og fylkesmenn. Forsvarets faste representant i de råd og nemnder disse har etablert (fred, krise, krig).
- Områdesjefene representerer territorialforsvaret i de kommunale beredskapsråd.
- Etablere samarbeidsavtaler med de lokale politimestrene vedrørende operativ- og håndhevelsesbistand.
- Samarbeidsavtaler med lokalt PST-ledd for utveksling av informasjon og koordinering, herunder lede og gjennomføre møter i lokal sikkerhetsnemnd.
- Stille representant i LRS ifm støtte fra Forsvaret.
- Stille forbindelsesledd (liaison) til berørte etater ved operasjoner.

I dag ivaretar Heimevernet kontakten med det sivile samfunn og det territorielle ansvar, gjennom er meget tett nettverk mellom Heimevernets sjefer og Fylkesmenn, Politimestere, ordførere og andre myndighetspersoner. Dette samarbeidet er tuftet på **tillitt** og **kjennskap** til hverandre.

Det handler ikke om enten politi, brannvesen, sivilforsvar, helsevesen eller Forsvaret. Det handler om vår felles evne til å beskytte mennesker og viktige samfunnsfunksjoner.

Råd og utvalgstrukturen i Heimevernet

Ved etableringen av Heimevernet i 1946 ble det etablert en Råds- og Utvalgsorganisasjon som skulle passe på at Heimevernet ikke utviklet seg i en retning som ikke var ønskelig. Foruten militære medlemmer, består denne organisasjonen av et betydelig nettverk av representanter fra sivile organisasjoner. Disse er et rådgivende organ for Heimevernets sjefer, og besitter en betydelig kompetanse og ikke minst et nettverk som har stor innflytelse i samfunnet.

I tillegg er det etablert Heimevernsmemnder i hver kommune i Norge. Disse skal sørge for at det ikke kommer uønskede personer inn i Heimevernet.

Det er med andre ord ikke alle gitt å tjenestegjøre i Heimevernet.

Totalt består Råds- og Utvalgsstrukturen av et nettverk av ca 5000 sivile personer som alle jobber til det beste for Forsvaret og Heimevernet.

Kulturreformen i Heimevernet

Jeg mener at omstilling er 25 % konkrete grep(les: Kvalitetsreformen), og 75 % endring av kultur (les: Kulturreform).

For å få tak på disse 75 prosentene lanserte vi for ett år siden en Kulturreform i Heimevernet. Kvalitetsreformen vil ikke få full effekt uten at vi samtidig bygger på den gode kulturen i Heimevernet og tilpasser denne.

Kulturreformen er mer prosess, og er ikke gjort med konkrete håndgrep.

Vi har bestemt at for å konkretisere Kulturreformen bedre, og har vi delt den i fire deler:

1. Hjemmelsgrunnlag
2. Holdninger/etikk
3. Kommunikasjon
4. Ledelse

Dette skal vi "rulle ut" i hele Heimevernet i løpet av høsten i år og hele neste år.

Sjefer på alle nivå skal bruke disse fire områdene til å implementere Kulturreformen i Heimevernet.

Vi skal lage en film i løpet av høsten hvor GIHV redegjør for Kulturreformen, hva jeg legger i den og hvordan jeg vil at den skal videreføres.

Det vil videre bli laget krisescenarier med klare innslag av hjemmelsgrunnlagsproblematikk og etisk- og holdningsmessige utfordringer. Disse scenariene vil distriktssjefene bli testet i under realistiske forhold ifm distriktstise øvelser i 2007.

Her er det viktig at sjefene spiller på de ressurspersonene som alle distrikter har og som er spesialister innen sitt fagområde for å hjelpe sjefene til å formidle rett budskap, herunder PIO, jurist og prest.

Sammendrag og avslutning

Vi er stolte av den retning og fart som omstillingen av Heimevernet har. Kvalitetsreformen er godt forankret i så vel den politiske og militære ledelse som internt i hele Heimevernet.

Det er veldig viktig for meg å presisere at omstillingen på ingen måte er ferdig.

Omstillingen består av tre faser, hvor fase én er det jeg kaller for omorganisering/modelleringsfasen der vi formet organisasjonen og fikk på plass firkantorganisasjonen.

Fase to som er interim/opptrenings- og kompetansefasen, er vi akkurat begynt på. Mange av mine ansatte i Heimevernet skulle nok ønske vi var i siste fase som er fullførings/transformasjonsfasen.

Dette vitner egentlig bare om ungdommelig utålmodighet og kommer godt med i det videre løp i omstillingen.

Litt avsluttende karakteristik av det gamle og nye Heimevern

Vi har beveget oss fra et Heimevern som var tilpasset den kalde krigen med et invasjonsscenario, til et nytt Heimevern som er tilpasset det nye trusselbildet.

Vi hadde store og personeltunge avdelinger som løste statiske oppdrag på faste objekter. I dag har vi avdelinger med en størrelse som til enhver tid er tilpasset det operative behov og de oppdrag som skal løses.

Vi gjennomgår en Kvalitetsreform hvor vi har fått, og stadig får, nytt og moderne materiell, og ikke minst kvalifisert personell som gjør at vi for første gang i historien trener hele Heimevernets organisasjon årlig.

Vi er for første gang mobile, noe som gjør oss i stand til å være på rett sted til riktig tid med rette kapasiteter. Dette innebærer også at vi også blir gode på å yte bistand til det sivile samfunn.

Til slutt har vi endret vårt motto fra: "overalt – alltid" til

Verner – Vokter – Virker.

Dette mener vi sier mer om **HVA** Heimevernet er og hvilke oppgaver og roller vi har i samfunnet.

Vi **VERNER** om mennesker og viktige samfunnsfunksjoner!

Vi **VOKTER** over lokalsamfunnet!

Vi **VIRKER** med kraft!